

Majski salon 72

Muzej savremene umetnosti

Kosta Vasiljković

Sadržajni i formalni univerzalizam Pariske škole i Majskog salona ima za premisu internacionalnost njenih protagonista. Ali to nije orijentacija, programski stav, već je u pitanju bukvalni vid internacionalizma kao posledica raznonacionalnosti umetnika. Ta okolnost paralelne egzistencije raznonacionalnih umetnika tim pre uslovljava i onaj viši, ideološki vid internacionalizma, internacionalizam stava, internacionalizam duha.

Neka, ipak, ovom prilikom bude rečeno da **val internacionalizacije** moderne umetnosti donosi i jednu onespokojavajuću posledicu: **uniformnost, apersonalnost**. Nije, stoga, deplasirano pitanje do koje mere može da varira obrazac jednoga stila a da se potencijali ne iscrpu? Konsultujemo li za ovu priliku formaciju fenomenologa N. Hartmana o estetskom kao **objektivizaciji duha**, onda prihvatamo te odredbe u sasvim jasnoj svetlosti određuje i stav u pitanju epigoničnosti, i danas skoro sasvim legalizovane uniformnosti »izraza«. Naime, duh i imaginacija **subjektivni** su fenomeni te će i vizuelna konkretizacija njihova — slika ili skulptura, biti subjektivna, lična. Alternativa je, dakle, front protiv uniformnosti i mediokritetstva, zarad zdravlja umetnosti!

Ako panorami Majskog salona, u duhu rečenog, nekad odveć nametljive stilske i emocionalne koincidencije i uzimaju nešto od draži, generalni utisak ipak je takav da se uniformnost može pominjati samo u vidu isforsirane akribije, što priliči kakvom ne odveć benevolentnom pedantu. Jer, među pariskim umetnicima vlada načelo paralelne egzistencije različitih metoda ekspresije.

Ovaj Salon, treći po redu gostovanja u nas, sastavljen od 83 slikara i 16 grafičara sa dominacijom mladih — na neki način ipak je u znaku slogana »Ništa novo pod kapom nebeskom«. Komponovan tako da odslikava, kao što rekoh, lepezu stilskih pojava, na čelu sa velikim doajenom i sinonimom moderne umetnosti **Pablom Pikasom** (1881), Salon afirmiše uglavnom već postignute tokove umetnosti, pri čemu neki majstori potvrđuju, da ne kažem ponavljanju, svoje stilske koncepte, dok se kod drugih mogu registrovati izvesna pomeranja u okviru koncepta ili se pak radi o radikalnijim zahvatima, o prestrojavanju. Kod

mladih je čest slučaj da se uzima obrazac nekog poznatog majstora (npr. Poloka, Hartunga, Šagala, Matisa, Sulaža, Masona) i svejedno što je, recimo, u prosedeu dobro, te analogije često su prejake, suviše direktne.

Veliko je zadovoljstvo videti ovako brojnu ekipu jugoslovenskih umetnika-izlagača i, naročito, pritom konstatovati da ulog devetoro naših nije bez rezultata — to je još jedna afirmacija jugoslovenske umetnosti.

Recimo, konačno, da na ovom Salonu među najsavremenije autore dolaze: **P. Alešinski (1927, Brisel)** sa ekspresivnim nervaturama negde između Dibifea i Mišoa, **Č. Kim (1929, Koreja)** sa simboličkim iluzionizmom trompe l'oeil-a, **A. Bitran (1929, Istambul)** u čijoj snazi izraza odjekuju tonovi američkog ekspresionizma tipa V. Dekuniga, **R. E. Žije (1924, Pariz)** u čijoj morbidno-sarkastičnoj figuraciji ima nečega od Sutinovog prosedeu, **K. Sugai (1919, Japan)** sa čistotom moderne planimetrije, **K. Kruz-Diez (1923, Karakas)** koji je dobar predstavnik novih tendencija op-artističkog smera i **K. Širbegović (1939, Modriča, Jugoslavija)** sa rafinovanom asocijativnom slikom nadrealističkog štimunga. Vrlo zapaženo je učešće i drugih naših umetnika: **Perčinkova**, koji se sve bolje iskazuje u domenu moderne geometrije sasvim sveže ikoničnosti, **P. Omčikusa, M. Mikovića, Đ. Ivačkovića** (koji stagnira), **B. Mihailovića** koji se vraća ekspresionizmu sa izrazitom notom fantastike negde u podneblju Masona, zatim **K. Bokšan, Lj. Šibenik i Virgilija Nevestića**.

Grafika je ovde takođe data u širokom stilskom registru. Tradicionalno dobra, ni ovde ne donosi neke prevratničke ideje i zahvate već se i dalje oseća istraživanje u okviru prosedeu i materijala, zapravo ono što je inače karakteristika grafike u svetu danas.

Pariski Majski salon, prvi put priređen 1944, velika je i koloritna panorama čiji se blagotvorni efekti sastoje, pre svega, u informaciji o jednoj aktuelnoj situaciji umetnosti, situaciji u čijem kardiogramu pulsiraju združene energije umetnika širom sveta sa zajedničkim plemenitim ciljem: proniknuti u astralne sfere čudesnog fenomena umetnosti!

Istorijski portret u srpskom slikarstvu XIX veka

Galerija SANU u Beogradu

Miodrag Jovanović

Značaj portreta u srpskom slikarstvu XIX veka nije bio do sada posmatran i ocenjivan u okviru izdvojene celine, jer su ga muzejske postavke, galerijske izložbe i istorijsko-umetničke studije prikazivale i objašnjavale samo parcijalno, povezano sa pojedinim ličnostima ili periodima. Izložba istorijskog portreta, priređenja u Galeriji SANU tokom oktobra i novembra meseca, prvi put je obuhvatila čitavo stoleće. Iako ograničeni samo na jednu komponentu portretne produkcije, to je u svakom slučaju poduhvat koji je otvorio put sledećem koraku, makar pokušaju da se priredi izložba i napiše studija o portretu u srpskom slikarstvu XIX veka uopšte. Prethodna izložba u Galeriji Matice srpske »Portreti Srba XVIII veka« (1965) predstavlja predradnju koja, sasvim sigurno, olakšava pristup istoriji srpskog modernog portreta. Od autora izložbe u Galeriji SANU Ljiljane Simić-Konstantinović, koja je i pisac izuzetno opširne studije, svakako se može očekivati nastavak, odnosno, pripremanje integralnog prikazivanja istorije portreta u srpskoj umetnosti prošlog veka. Ova izložba je pionirski poduhvat, utoliko značajniji, jer je zasnovan na nedovoljno očvrslim i prostranim temeljima još uvek mlade nacionalne istorije umetnosti novog veka. Naučno-istraživački trud, galerijsko-sakupljački poslovi, konzervatorsko-restauratorske intervencije, prepreke su koje su i autor i organizator izložbe uspešno prebrodili. Objektivne teškoće su onemogućile da neki izvanredno važni i likovno vredni portreti ne dospeju na izložbu, mada su očekivani i čak uneti u kataloški deo knjige. Uprkos tome, u obimu i obliku u kome je prezentirana, izložba je predstavljala ambijent neobičnog šarma, koji je privlačio ne samo radoznalce i ljubitelje, već je i za stručnjake bila izvanredan studijski kompleks.

Druge slikarske vrste, samostalni pejsaž, žanr, teme iz istorije, mrtva priroda, pojavile su se u srpskoj umetnosti tek sredinom prošlog veka,

tako da se slikarsko stvaranje kroz čitav XVIII i dobar deo XIX veka prati skoro isključivo preko ikona i portreta. Nemogućnost da se izlaže više dela crkvene umetnosti, jer su uglavnom vezana za oltarske pregrade i liturgijsku upotrebu, dovodi do monotone pretrpanosti muzejskih prostorija iz koje, verujemo, tek iskusno oko stručnjaka zapaža razlike, otkriva stilske promene, razdvaja epohe. One nisu samo u okvirima likovnih programa pojedinih perioda. Na pojavi i razvoju portreta odražavaju se faze političkog i društvenog života Srba. Jer, sa razvojem građanskog staleža, u južnoj Ugarskoj sredinom XVIII veka, i, njegovim učvršćivanjem i ulogom u obnavljanju državnosti u prvoj polovini XIX veka u Kneževini, rodila se i među Srbima potreba za portretom kao jednim od privlačnih oblika reprezentacije i samoobožavanja. Ono što je bila ikona u okviru crkve i religioznog verovanja, postao je portret u privatnoj rezidenciji episkopa i plemićkom dvorcu, a potom u skoro svakom građanskom domu. Konačno, sredinom XIX veka, portret faktografije i parade postupno preuzima fotografija, a religiozna ikona i građanska ikona-portret, postaju slika, odnosno, predmet subjektivnog umetničkog doživljaja i posledica njegovog stilskog opredeljenja. Izložba je taj tok pratila makoliko je koncepcija nametala isključivanje komponente stilskog razvoja. Sled portreta razvrstanih prema stilskoj kvalifikaciji i hronologiji, a ne samo u funkciji sadržaja i ikonografije, skoro da se nije ni mogao izbeći.

Kao što prostor osvrta na izložbu ne dopušta da se detaljnije analiziraju i istaknu sve dobre strane, isti razlog nas upućuje da primedbe svedemo na dve. Ne ispuštajući iz vida sve probleme prvog ovakvog skupljanja portreta XIX veka, čini se da je u kriterijumu izbora istorijskih ličnosti nedostajalo više strogosti i doslednosti. Sa jedne strane, mislimo da pored stvarno zaslužnih ljudi za istoriju Srbije, pokraj usta-